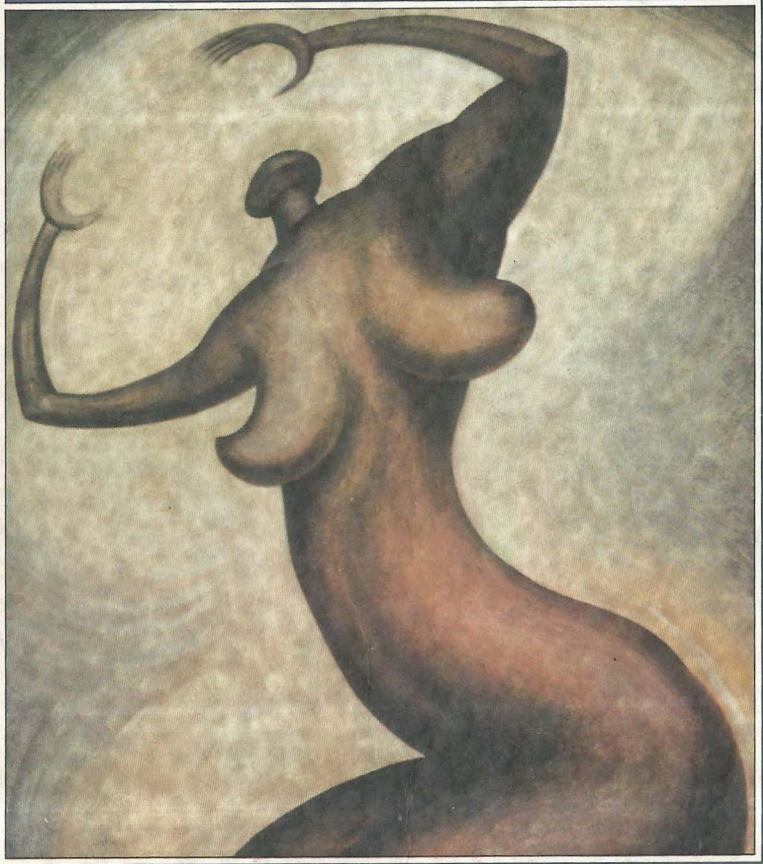
Yevgeni Zamyatin

TAŞKIN

İLETİŞİM

Yevgeni Zamyatin TAŞKIN
İLETİŞİM

Yevgeni Zamyatin

1884'de Lebedyan, Tambov'da doğdu. Verdiği yenilikçi ürünlerle önce Çarlık döneminde hapsedildi, sonra Sovyet yönetiminin baskısına uğradı. Yazma özgürlüğünü ancak ülkesinden ayrılma pahasına elde edebildi ve 1937'de Paris'de öldü. Eserleri, basta ünlü karşı-ütopya romanı Biz örtekiler, 1980'lerin sonlarında fark edildi. Satirik, grotesk, fantastik unsurları birleştiren bir senteze ulaşmayı amaçlayan usta yazar, üslûp ve konularıyla öncü bir edebiyatçıydı. Eserleri arasında, Dünyanın bir ucunda, Bir taşra öyküsü, Adalılar, Korkarım, Mağara *sayılabilir. Mihail Bulgakov'la Zamyatin'in yurtdışına çıkabilmek için verdikleri mücadeleyi yansıtan "Stalin'e mektuplar" İletişim Yayınları tarafından basıldı.*

Yevgeni Zamyatin • Taşkın

İletişim 166 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 29 • ISBN 975-470-196-2

1. BASKI © *İletişim Yaymcılık A.Ş., İstanbul 1991 .*

KAPAK *Ümit Kıvanç*
DİZGİ *İsmail Abbas*
KAPAK BASKISI *Ayhan Matbaası*
İÇ BASKI VE CİLT *Şefik Matbaası*

İletişim Yayınları
Klodfarer Cad. İletişim Han No. 7
34400 Cağaloğlu İstanbul
Tel. 516 22 60 / Fax 516 12 58

Yevgeni Zamyatin

TAŞKIN

L'inondation

ÇEVİREN ***Mehmet Fehmi İmre***

ÖNSÖZ

1988 yılında, Sovyetler'de çıkan büyük dergilerden birinde Zamyatin'in *Biz Ötekiler* adlı romanının yayımlanması yeniden yapılanma (Perestroika) edebiyatının önemli olaylarından biri oldu. Bu karşı-ütopya, kitaptan doğrudan esinlenen Orwell'in *1984*'ü başta olmak üzere, uzun bir dizi oluşturacak benzer kitapların ilkiydi ve 1920'lerin en parlak yazarlarından biri olan Zamyatin'in yarım yüzyıldan fazla süren bir edebiyat tarihi karanlığından kurtulmasını sağladı.

Bir gemi mühendisi olan Yevgeni Zamyatin (1884-1937) yazmaya 1910'larda başladı ve daha o tarihlerde "antimilitarist" olarak değerlendirilen *Dünyanın Bir Ucunda* adlı romanıyla Çar sansürünün gözüne battı. Daha sonra, İngiltere'de bazı buzkıran gemilerinin yapımını denetlemek için bulunduğu yıllarda *Adalılar*'ı yazdı. Bu romanda Batı dünyasının makineleşmeye duyduğu aşırı ilgiyi anlatıyordu. Bununla birlikte Avrupalılık Zamya-

tin'in dış görünüşüne egemendi. Troçki'nin daha sonra "soğuk züppe" diye niteleyeceği; devrim sonrası bir dönemde her zaman iki dirhem bir çekirdek, sâkin biriydi. İşçi rolü oynayan bir aydın için böyle bir dönemde fazla kibar kalıyordu. Petersburg'un edebiyat çevrelerinde lâkabı "İngiliz"di. Bu biraz kendini beğenmiş aydın sadece bir tek şey istiyordu: yazarlık uğraşını sürdürmek için hürriyet. Devrimden önce bir devrimciydi; Bolşeviklere duyduğu yakınlık nedeniyle 1905'te hapse atıldı. Ama 1917'den sonra Bolşeviklerle yolları ayrıldı. Uyarılar yapıyordu; 1921'den başlayarak "Rus edebiyatının olsa olsa bir tek geleceği olur korkarım, o da geçmişi," diye yazıyordu. Aynı dönemde, yirmili yılların sonlarına doğru basının yazarına karşı şiddetli bir kampanya başlattığı *Biz Ötekiler* adlı romanın elyazmaları elden ele dolaşmaya başlamıştı. Romanın yayımlanması yasaklanınca, 1931'de, Zamyatin Stalin'e mektup yazarak göç izni istedi. 1937'de Paris'te yeni bir hayata başlayamadan öldü.

Biz Ötekiler, uzun bir süredir Sovyet modeli

taraftarı olan Batılı aydınlar için fazla erken ortaya çıkmıştı. Çağın "toplumsal emirleri"ne kulaklarını tıkayan Zamyatin biçimsel arayışlarını inatla sürdürdü. Çok sayıdaki uzun ve kısa hikâyesinde ve romanlarında düzyazının tekniği üzerinde durdu. Bu teknik başkalarınca "anlatımcı"ydı; kendi ise, satirik, grotesk, fantastik bütün öğeleri içinde yoğursun, "bireşimsel" olsun istiyordu.

Anlatım ustalığı, bu yoğun ve tutumlu kelime kullanma tavrı Zamyatin'in sürgünden önce, 1929'da yayımlanmış son metni olan *Taşkın*'da da görülür. "Sıradan bir kadının" gözünden izlenip anlatılan bu hikâye, Petersburg'da su baskını gibi doğal bir afetin, sıradan bir yaşantıyı en vahşi suçla ilişkilendirip altüst edişinin hikâyesidir. Yapısının sağlamlığı, hikâyenin titizlikle ele alınışı ve içerdiği yüksek gerilim nedeniyle *Taşkın*, Zamyatin'in sanatını özel bir şekilde ortaya koyan bir eserdir.

Barbara Nasaroff

I

Her şey Vassilyevski adasının çevresindeydi; kocaman bir deniz üstünde, yayılıyordu dünya, ötede savaş olmuştu, sonra devrim. Ama kazan dairesinde, Trofim İvaniç'in orada, kazan hep aynı gürültüyü çıkarır, basınç-ölçer de hep dokuz atmosferi gösterirdi. Sadece kömür değişmişti; önceden Cardiff'ten gelirdi, şimdi Donetsk'ten geliyordu. Donetsk kömürü toz halindeydi, kara bir toz bulutu her yeri kaplamıştı; bundan kurtulmak imkânsızdı. Dediklerine göre bu kara toz bulutu anlaşılmaz bir biçimde evi de kaplamıştı. Dışarıdan bakıldığında hiçbir şey değişmemişti. İkisi birlikte, çocuksuz, yaşamaya devam ediyorlardı. Sofya, kırkına yaklaşmış da olsa, tıpkı bir kuş gibiydi; hafif ve dayanıklı. Yapışık gibi görünen dudakları başkaları için hiç aralanmazdı da, gece, Trofim İvaniç için sürekli aralanırdı; ama yine de, iyi gitmeyen bir şey vardı. Tam olarak neydi? Bu henüz yeterince açık değildi,

henüz kelimelerle anlatılacak kıvama gelmemişti. Çok sonraları, sonbaharda, bu ilk kez sözkonusu oldu ve Sofya bunu zihnine nakşetti. Bir Cumartesi gecesiydi; rüzgâr vardı, Neva'nın suları yükseliyordu.

O gün, kazandaki su düzeyini gösteren tüp kırılmıştı, tamircinin atölyesine gidip yeni bir tüp bularak değiştirmek gerekmişti. Trofim İvaniç bu atölyeye gitmeyeli çok uzun zaman olmuştu. İçeri girdiği anda yanlış yere geldiği sanısına kapılmıştı. Önceleri, atölye hareket dolu bir yerdi, çelikten bir ormanda rüzgârın çelik yapraklarla oynaşması gibi uğuldar, çınlar, şarkı söylerdi. Şimdi ise o ormana sonbahar gelmişti, transmisyon kayışları boşuna dönüyorlardı, sadece üç veya dört makine tembel tembel çalışıyordu, bir rondelanın tekdüze gıcırtısı duyuluyordu. Trofim İvaniç, sanki kendini niçin açıldığı bilinmeyen boş bir çukurun üstünde bulmuş gibi, birden o boşluktan rahatsız oldu. Geriye, kendi yeri olan kazan dairesine dönmek için elini çabuk tutup işini bitirdi.

Akşam, eve döndüğünde, kendini yine hep

rahatsız hissediyordu. Akşam yemeğini yedi, sonra bir süre uzandı. Uyandığında, her şey geçmişti, unutulmuştu; sadece biraz önce gördüğü rüya ya da kaybettiği o anahtar kalmıştı geriye. Ama tam olarak hangi rüya ve neyin anahtarı, hatırlaması imkânsızdı. Derken, geceleyin, olup biten hafızasında canlandı.

Bütün gece, kıyıdan esen rüzgâr pencereleri dövdü, camları çınlattı. Neva'nın suları yükseliyordu. Kan, o sulara yeraltı damarlarından bağlanmış gibi, kan da yükseliyordu. Sofya uyumuyordu. Trofim İvaniç o loşlukta yoklaya yoklaya onun dizlerini buldu ve elleri uzun süre orada kaldı. Ama iyi gitmeyen yeni bir şey vardı, bir çukur gibi yeni olan bir şey vardı.

Uzanıp yatıyordu; camlar rüzgârda tekdüze sesler çıkararak zangırdıyordu. Birden hatırladı: rondela, atölye, boşuna dönen kayış... "Evet, işte bu," dedi yüksek sesle Trofim İvaniç. "Ne var?" diye sordu Sofya. "Çocuk yapmıyorsun, işte olan bu." Sofya da anlamıştı; evet, olay buydu. Eğer çocuk

yapmazsa Trofim İvaniç'in kendisini terk edeceğini anlıyordu. Tıpkı suyun kurumuş fıçıdan damla damla sızıp akması gibi, Trofim İvaniç de onu fark edilmeyecek bir biçimde terkedecekti. Evlerinin girişinde uzun zamandan beri duran ve Trofim İvaniç'in uzun zamandan beri yeniden çemberlemesi gereken ama buna hiç zaman bulamadığı fıçı örneği.

O gece, ya da daha doğrusu, sabaha yakın, kapı fıçıya şiddetle çarparak ardına kadar açıldı. Sofya koşarak çıktı evden. Bunun son olduğunu, artık hiçbir şeyin geri getirilemeyeceğini biliyordu. Hıçkıra hıçkıra ağlayarak Smolensk Meydanı'na doğru koştu; birinin karanlıkta kibrit çaktığı yere doğru. Sendeledi, düştü elleri ıslak bir şeye dokundu. Hava aydınlanınca avuçlarının kanla dolu olduğunu gördü. "Neye bağırdın?" diye sordu Trofim İvaniç. Sofya uyandı. Ama kan hâlâ duruyordu; bu her zaman olduğu gibi, adet kanıydı.

Önceleri yürümekte zorluk çektiği, bacaklarının üşüdüğü ve kendini kirli hissettiği

günler sözkonusuydu. Şimdiyse, sanki Sofya'yı bir yargılamadan geçiriyorlarmış gibiydi ve her ay hükmü bekliyordu. O günler yaklaştığında Sofya uyumuyordu, korkuyordu, hem de o günler gelsin diye acele ediyordu. Bu sefer adet görmezse, eğer hamileyse... Ama hiçbir şey olmuyordu, içinde boş bir çukur vardı. Bunu birçok kereler söylemişti Sofya. Gece, utana utana, Trofim İvaniç'in kendinden tarafa dönmesini alçak sesle söylemeyi göze alıyordu. Adamsa uyur gibi yapıyordu. O zaman da Sofya aynı rüyayı yeniden görüyordu: Yalnız, karanlıkta, Smolensk Meydanı'na doğru koşuyordu, ağlıyordu ve sabahleyin, dudakları her zamankinden daha fazla sıkılmış oluyordu.

Gündüzleri güneş yeryüzünün çevresinde daireler çizen bir kuş gibi, hiç ara vermeden yoluna devam ediyordu. Yeryüzü uzanıp gidiyordu, çıplak. Alacakaranlıkta Smolensk Meydanı kızışmış bir aygır gibi her yerinden dumanlar çıkarıyordu. Bir Nisan gününde dışardaki yumurcakların çığlıkları sanki duvarlar yokmuşcasına olduğu gibi duyulu-

yordu: "Yakalayın şu kızı! Yakalayın!" Sofya bu çığlıkların marangozun kızı Ganka'yla ilgili olduğunu biliyordu; marangoz üst katta oturuyordu, hastaydı -besbelli tifüs.

Sofya bahçeye çıktı. Komşuların dört yumurcağı tarafından kovalanan Ganka kafasını geriye atmış Sofya'nın üstüne doğru koşuyordu. Sofya'yı görünce yumurcaklara bir şeyler fırlattı sonra ağırbaşlılıkla yürümeye başladı. Terlemişti, hızla soluk alıp veriyordu, küçük siyah bir beni olan alt dudağının titrediği görülüyordu. "Kaç yaşında acaba? On iki, on üç..." diye düşündü Sofya. Sofya evleneli de tam o kadar olmuştu. Ganka onun kızı olabilirdi. Ama başkalarının kızıydı, kendinin, Sofya'nın olmasını isterdi.

Birden, kalbine doğru, yükselen bir şey oldu karnında ve Sofya Ganka'dan yayılan kokudan ve küçük beniyle hafifçe titreyen dudaktan tiksindi. "Doktor hanım babamı görmeye geldi, babam kendinde değil" dedi Ganka. Dudakları titriyordu, gözyaşlarını gizlemek için başını eğdi. Sofya bu göz-

yaşlarını görür görmez utanç ve acıyla rahatsız oldu. Ganka'nın başını ellerinin arasına aldı ve kendine çekti. Ganka boğulurcasına hıçkırdı, kendini kurtardı ve bahçenin karanlık bir köşesine koştu. Çocuklar gizlice peşinden gittiler.

Vücudunun herhangi bir yerine kırık bir iğnenin ucu gibi saplanmış bu acıyla Sofya marangozun evine girdi. Kapının sağında, muslukta doktor hanım ellerini yıkıyordu. Dolgun göğüsleri, kalkık bir burnu ve kelebek gözlüğü vardı. "Nasıl?" diye sordu Sofya. "Yarına kadar böyle kalacak," dedi neşeyle doktor hanım. "Sonra biz, siz ve ben, biraz daha iş yapacağız." "İş yapmak mı?.. Ne işi?" "Ne işi mi? Bir insan en azından, bu demektir ki, benim için olduğu kadar sizin için de, daha fazla çocuk yapmak gerekiyor. Anladınız mı?" Doktor hanımın göğsünde bir düğme açılmıştı, iliklemek istedi, beceremedi, gülmeye başladı. "Ben mi? Benim çocuğum yok..." dedi yavaşça Sofya, dudaklarını sıkıntıyla aralayarak.

Marangoz ertesi gün öldü. Karısı yoktu,

başka kimsesi de. Komşular geldiler; kapının yanında durup fısıldaşıyorlardı. Sonra içlerinden biri, başını kalın bir atkıyla örtünmüş olan, davrandı: "Haydi, hep böyle mi kalacağız?" dedi. Atkısını tutturduğu iğneyi dişlerinin arasına alarak atkısını açtı. Ganka yatağa oturmuştu, sessizdi, büzüşmüştü, acınacak halde ve çıplak duran incecik ayakları açıktaydı. Dizlerinin üstünde hiç dokunmadığı bir parça kara ekmek duruyordu.

Sofya tekrar evine indi. Akşam yemeğini düşünmek gerekiyordu. Trofim İvaniç geç kalmazdı. Her şeyi hazırlayıp sofrayı kurmaya başladığında henüz kararmış gökyüzünde, belirsiz, yalnız ve hazin bir yıldız kaydı. Yukarda kapı durmadan açılıp kapanıyordu. Besbelli komşular geliyor ve Ganka'yı oturmuş, dizlerinin üstünde ekmek parçasıyla bırakarak tekrar evlerine dönüyorlardı.

Trofim İvaniç geldi. Masanın yanında ayakta durdu, kocaman ve bodur görünüyordu, ayak bilekleri yere çakılmış gibiydi.

"Marangoz öldü," dedi Sofya. "Ha, iyi, öldü mü?" diye sordu dalgın dalgın Trofim İvaniç, anlamsız bir ifadeyle torbadan ekmeği çıkarmakla uğraşıyordu ve ekmek ölümden daha alışılmadık ve daha az bulunur bir şeydi. Eğilmiş ve dikkatle ekmeği kesmeye başlamıştı; birdenbire ve bunca yıldan sonra, ilk defa Sofya onun kırış kırış ve çökmüş yüzünü fark etti. Sanki tuz dökülmüş gibi yer yer beyaz saç kümeleriyle kaplanmış çingene kafasını fark etti. "Hayır, olmayacak, çocuk olmayacak!" diye bağırdı ona yüreği umutsuzluk içinde. Ama Trofim İvaniç bir ekmek parçası aldığı sırada Sofya birden kendini yukarda, marangozun evinde buldu: Ganka yalnız başına, yatağa oturmuş, dizlerinde bir parça ekmek, olduğu yerde duruyordu. Bu sırada pencereden bir bahar yıldızı göründü, bir iğnenin ucu kadar keskin. Beyaz saçlar, Ganka, ekmek, boş gökyüzündeki yalnız yıldız, hepsi bir şeyde birleştiler, açıklanamaz bir biçimde bağlandılar ve beklenmedik bir biçimde sordu Sofya: "Trofim İvaniç, eğer onu yanımıza alırsak? Ganka,

marangozun kızı. O..." Devam edemedi.

Trofim İvaniç şaşkınlıkla baktı ona. Sonra, kömür bulutunu yarıp geçti, sözcükler içine işledi ve gülümsemeye başladı yavaşça; ekmek torbasını çözmeye uğraşırkenki kadar yavaş. Gülümsemesi de çözülüp bittiğinde dişleri parlıyordu, yüzü yepyeni olmuş gibiydi: "İyi fikir Sofya! Buraya getir onu, üç kişiye yetecek kadar ekmeğimiz var!"

O gece Ganka onlarda, mutfakta uyudu. Yatağına uzanmış Sofya onun yattığı yerde döndüğünü duyuyordu, şonra soluk alıp verişi düzgünleşti. "Şimdi her şey iyi gidecek," diye düşündü Sofya uykuya dalmadan önce.

II

Çocuklar bahçede yeni bir oyun oynuyorlardı; "Kolçak"* oyunu. Kim Kolçak olursa saklanıyor, diğerleri onu arıyorlar, bulduklarında da çomaklarını tüfek yaparak çalınan trampetler eşliğinde kurşuna diziyorlardı. Gerçek Kolçak da kurşuna dizilmişti, şimdiyse kimse at eti yemiyordu, mağazalarda şeker, kauçuk eşya, un satılıyordu. Fabrikadaki kazan dairesinde daima Donetsk kömürü kullanılıyordu ama Trofim İvaniç şimdi sakalını traş ediyor ve kömür tozu da kolayca yüzünden temizlenebiliyordu. Çok uzun zaman önce, evlenmeden önce, sakalsız dolaşırdı ve şimdi o yıllara geri dönmek ister gibiydi. Dahası bazen de o gerçek akordeon tuşlarını andıran beyaz dişlerini ortaya çıkararak eskiden güldüğü gibi gülüyordu.

Bütün bunlar, evde kaldığı ve Ganka'nın

(*) Aleksandr Vasilyeviç Kolçak (1874-1920) devrimden sonraki iç savaş boyunca Sibirya'da Bolşeviklere karşı savaşan Beyaz Ordu komutanı.

da bulunduğu Pazar günü oluyordu. Ganka okulda son sınıftaydı şimdi. Trofim İvaniç yüksek sesle gazete okutuyordu kıza. Ganka hızlı ve kendinden emin okuyordu ama bu şekilde okurken de bütün yeni kelimelerde hata yapıyordu: "seberferlik", "ana bili" "Nasıl, nasıl?" diye Trofim İvaniç kendini tutamayıp güleceğini hissederek soruyordu. "Ana bili" diye tekrar ediyordu Ganka sâkin sâkin. Sonra bir önceki gün, okulda, yeni bir öğretmenin onlara dünyada birçok cismin olduğunu ve aynı cisimlerin gökyüzünde de bulunduğunu açıkladığını anlatıyordu. "Cisimler? Ne cisimleri?" diyordu Trofim İvaniç kendini tutmakta zorluk çekerek. "Şey... buradaki gibi cisimler!" ve Ganka parmağını elbisesinin altından belli olan göğüslerinin üzerine bastırıyordu. Trofim İvaniç kendini daha fazla tutamıyor, kahkahası burnundan, ağzından, basınçla zorlanan bir kazanın sübaplarından buharın fışkırması gibi püskürerek çıkıyordu.

Sofya bir kenarda yalnız başına oturuyordu. Temel bilimler olarak Marksizm-Leni-

nizm, gök cisimleri gibi konular, bütün bunlar, gazete okuyan Ganka için, uzaktaki her şey kadar anlaşılmazdı. Ganka sadece Trofim İvaniç ile konuşuyor ve gülüyordu. Sofya ile yalnız kaldığındaysa sesini çıkarmadan duruyordu, sobayı yakıyor, bulaşık yıkıyor ya da kendiyle konuşuyordu. Sadece bazen yeşil gözlerini yavaş yavaş Sofya'ya çeviriyor ve ona besbelli bir şey düşünerek dikkatle bakıyordu. Ama ne düşünüyordu? Sofya omuzlarına bir ceket atıyor, kalın bir atkı örtüyor ve Ganka'yla yalnız kalmamak için nereye olursa; bir mağazaya, kiliseye ya da sadece loş Maly caddesine yollanıyordu. Soğugun henüz dondurmadığı kara taş olukların yanısıra yürüyor, madeni korkuluklar boyunca yürüyor ve kendini kış gibi boş hissediyordu. Maly caddesinde, kilisenin karşısında, pencereleri ardına kadar açık bir ev vardı; o da boştu. Sofya çok iyi biliyordu ki artık orada kimse oturmayacak, artık oradan çocukların neşeli sesleri duyulmayacaktı. Kediler o kendilerine özgü garip düşüncelerini hare-

kete geçirerek gözlerini dikip size bakarlar ya, işte öyle; yeşil gözlerinin, o garip kedice düşüncelerini yansıtan bakışları karşısında insan sırtında bir ürpertinin gezindiğini hisseder.

Bir Aralık akşamı her zaman olduğu gibi hızlı hızlı yürümeye, eve bakmamaya gayret ederek bu evin önünden geçti, kuşlar gibi göz ucuyla bakarken, boş pencerede bir ışık fark etti. Olamaz diye duraladı! Geri döndü ve içeri bir göz attı. Tuğla parçalarının arasında yırtık pırtık giysiler içinde dört çocuk bir ateşin çevresine oturmuşlardı. İçlerinden biri, besbelli küçük bir çingene olan kara gözlü bir oğlan, dans etmeye çalışıyordu. Yüzü Sofya'ya dönüktü, çıplak göğsünde gümüş bir haç kolye sallanıyor, dişleri parlıyordu.

Boş ev canlanmıştı. Küçük çingene Trofim İvaniç'e benziyordu biraz. Sofya birdenbire kendinin de hâlâ canlı olduğunu, her şeyin değişebileceğini hissetti.

Heyecan içinde evin karşısındaki kiliseye girdi. Buraya 1918'den beri gelmemişti; fab-

rikanın diğer işçileriyle birlikte Trofim İvaniç'in cepheye gittiği zamandan beri. Hâlâ aynı yıllanmış ve saçı sakalı ağarmış papaz çalışıyordu. İlâhiler, içindeki buzu eritip kışı kovalayarak, Sofya'yı ısıttı. Önde, yarı karanlıkta mum yakanlar vardı.

Sofya eve döndüğünde, bütün bunları Trofim İvaniç'e anlatmak geldi içinden. Ama neydi bunlar, bütün bu olanlar? Henüz kendi de bilmiyordu bütün olanları ve sadece kiliseye gittiğini söylemeye karar verdi. "Eski kiliseye gitmek de nereden çıktı? Bari Yaşayan Kilise'yi* seçseydin, onlarınki de Tanrı, hattâ parti için bir kartı varmış." Ganka'ya göz kırptı. Gözlerini kırpıştırdığında, özellikle neşenin ve iştahın ifadesi olan dişleriyle, küçücük çingenenin yüzü gibi, sakalsız ve bıyıksız yüzü afacanlaşıyordu. Kızarmış yanaklarıyla Ganka gözlerini kaçırdı, sadece yeşil gözlerinin ucuyla alttan bir bakış attı Sofya'ya.

O günden itibaren Sofya sık sık kiliseye

(*) Ortodoks Kilisesi, 1922-24 yıllarında Sovyet rejimiyle anlaşmayı kabul etmişti.

kete geçirerek gözlerini dikip size bakarlar ya, işte öyle; yeşil gözlerinin, o garip kedice düşüncelerini yansıtan bakışları karşısında insan sırtında bir ürpertinin gezindiğini hisseder.

Bir Aralık akşamı her zaman olduğu gibi hızlı hızlı yürümeye, eve bakmamaya gayret ederek bu evin önünden geçti, kuşlar gibi göz ucuyla bakarken, boş pencerede bir ışık fark etti. Olamaz diye duraladı! Geri döndü ve içeri bir göz attı. Tuğla parçalarının arasında yırtık pırtık giysiler içinde dört çocuk bir ateşin çevresine oturmuşlardı. İçlerinden biri, besbelli küçük bir çingene olan kara gözlü bir oğlan, dans etmeye çalışıyordu. Yüzü Sofya'ya dönüktü, çıplak göğsünde gümüş bir haç kolye sallanıyor, dişleri parlıyordu.

Boş ev canlanmıştı. Küçük çingene Trofim İvaniç'e benziyordu biraz. Sofya birdenbire kendinin de hâlâ canlı olduğunu, her şeyin değişebileceğini hissetti.

Heyecan içinde evin karşısındaki kiliseye girdi. Buraya 1918'den beri gelmemişti; fab-

rikanın diğer işçileriyle birlikte Trofim İvaniç'in cepheye gittiği zamandan beri. Hâlâ aynı yıllanmış ve saçı sakalı ağarmış papaz çalışıyordu. İlâhiler, içindeki buzu eritip kışı kovalayarak, Sofya'yı ısıttı. Önde, yarı karanlıkta mum yakanlar vardı.

Sofya eve döndüğünde, bütün bunları Trofim İvaniç'e anlatmak geldi içinden. Ama neydi bunlar, bütün bu olanlar? Henüz kendi de bilmiyordu bütün olanları ve sadece kiliseye gittiğini söylemeye karar verdi. "Eski kiliseye gitmek de nereden çıktı? Bari Yaşayan Kilise'yi* seçseydin, onlarınki de Tanrı, hattâ parti için bir kartı varmış." Ganka'ya göz kırptı. Gözlerini kırpıştırdığında, özellikle neşenin ve iştahın ifadesi olan dişleriyle, küçücük çingenenin yüzü gibi, sakalsız ve bıyıksız yüzü afacanlaşıyordu. Kızarmış yanaklarıyla Ganka gözlerini kaçırdı, sadece yeşil gözlerinin ucuyla alttan bir bakış attı Sofya'ya.

O günden itibaren Sofya sık sık kiliseye

(*) Ortodoks Kilisesi, 1922-24 yıllarında Sovyet rejimiyle anlaşmayı kabul etmişti.

gitmeye başladı, Yaşayan Kilise'nin bir papazı inananlarıyla beraber ayine başlayıncaya kadar kalıyordu orada. Papaz daracık bir ayin kaftanı giymiş kocaman upuzun kıpkırmızı bir adamdı; kılık değiştirmiş bir asker havası vardı onda. Ak saçlı küçük papaz bağırmaya başladı: "Sizin bu işi yapmanıza izin vermeyeceğim! Sizin bu işi yapmanıza izin vermeyeceğim!" Ötekinin yakasına yapıştı ve ikişi birden bir avluda yerlere yuvarlandılar. Kalabalıkta yumruklar bayrak gibi havaya kalktı. Sofya kiliseyi terketti ve bir daha gitmedi. Ohta'nın bir mahallesine gitmeye başladı. Burada, sapsarı kel başıyla kunduracı Fyodor, vahiy gelmiş gibi "Üçüncü Ahid"i anlatıyordu.

O sene bahar gecikmişti. Kutsal Ruh yortusunun olduğu gün yapraklar filizlenmeye başlamışlardı, tomurcuklar fark edilmeyecek şekilde titreşiyor sonra da açılıyorlardı. Akşamlar kararsız ve berraktı; kırlangıçlar cıvıl cıvıldı. O akşam kunduracı Fyodor gelecek olan kıyametteki yargı gününü anlattı. Büyük ter damlaları kel başından yuvar-

lanıyorlardı, çılgın mavi gözleri öyle parlaktı ki insan bakamıyordu onlara. "Geleceğin gökyüzü bu değil, hayır! Ama bunun, bunun, bunun!" Bütün vücudu titreyen kunduracı göğsüne vuruyordu, sonra beyaz gömleğinin bir parçasını yırttı, sarı ve kırışmış derisini ortaya çıkardı. Orayı da yırtmak için tırnaklarını göğsüne batırdı, soluğu kesildi, sonra korkunç bir çığlık attı, ruhunu teslim eder gibi ve sara kriziyle yere yığıldı. İki kadın yanında kaldı, diğerleri ayini bitirmeden hızla çıktılar kiliseden.

Sofya, dallardaki tomurcuklar kadar gergin ve hâlâ deli kunduracının gözlerinin etkisinde, eve döndü. Anahtar kapının üstünde değildi ve kapı kapalıydı. Sofya, Trofim İvaniç ve Ganka'nın gezmeye çıktıklarını ve besbelli saat onbirden önce dönmeyeceklerini düşündü, onlara kendisini bu saatten önce beklememelerini söylemişti. Yukarı, komşuya çıksa mıydı?

Üst katta şimdi Pelageya ve arabacı olan kocası vardı. Açık pencereden çocuğuna "Uyu bakalım... Tamam, iyi, böyle!" dediği

duyuluyordu. Hayır, yapamazdı, şimdi yukarı çıkacak ve onları, Pelageya ve çocuğunu, görecek gücü yoktu. Sofya tahta basamağa oturdu. Güneş hâlâ yüksekteydi, gökyüzü kunduracının gözleri gibi parlaktı. Nereden geldiğini bilmediği bir taze pişmiş kara ekmek kokusu geldi burnuna. Sofya birden hatırladı: mutfakta ispanyolet kırılmıştı ve tabii Ganka her zaman olduğu gibi pencereyi sürgülemeyi unutmuş olmalıydı. Birisi dışardan açıp girebilirdi.

Sofya evin etrafından dolaştı. Pencerenin sürgülenmemiş olduğunu gördü. Kolayca açtı pencereyi ve mutfağa girdi. Demek ki diye düşündü eve herhangi biri de girebilir, yoksa girdi mi? Yukardan hafif bir gürültü duyar gibi oldu. Sofya durdu. Her şey sâkindi, sadece duvardaki saatin tik-takları duyuluyordu, Sofya'nın içinde de yankılanan tik-taklar, her yerde yankılanan tik-taklar. Niye yaptığını fazla düşünmeden, Sofya ayak uçlarına basarak yürümeye başladı. Elbisesi kapıya dayalı ütü tahtasına takıldı. Tahta gürültüyle yere düştü. Odadan birden, yere

basan çıplak ayakların çıkardığı gürültü duyuldu. Sofya çığlığını tuttu ve çıkıp yardım istemek için pencereye doğru gitti...

Ama buna vakti olmadı: kapı aralığında Ganka belirdi, ayakları çıplak, üstünde sadece buruş buruş kırmızı bir gömlek. Ganka, ağzı ve gözleri kocaman açılmış, Sofya'ya bakarak olduğu yerde dondu kaldı. Sonra korkutulmuş bir kedi gibi büzüştü, "Trofim İvaniç" diye haykırdı ve tekrar odaya koştu.

Sofya ütü tahtasını kaldırdı, tekrar yerine koydu ve oturdu. Artık hiçbir tarafı tutmuyordu, ne kolları ne bacakları, sadece, kalbi bir kuş gibi döne döne düşüyor, düşüyor, düşüyordu.

Trofim İvaniç hemen ardından içeri girdi. Giyinik durumdaydı, besbelli giysilerini çıkarmamıştı. Mutfağın ortasında durdu, koca kafası, geniş omuzları, dizlerine kadar yere gömülmüş gibi kısa bacaklarıyla duruyordu. "Nasıl... nasıl oluyor da bugün bu kadar erken geldin?" dedi Trofim İvaniç; aynı soruyu kendine de soruyordu sanki. Niye böyle konuşuyordu? Nasıl böyle ko-

nuşabiliyordu? Sofya duymuyordu. Sütü kaynattığında tutan kaymağın titrediği gibi dudakları titriyordu. "Nedir bu, ne demek bu, ne demek bu?" dedi güçlükle, Trofim İvaniç'e bakmadan, Trofim İvaniç ezilip büzüldü, iyice içine çekildi ve bir dakika süresince sessiz sedasız durdu olduğu yerde. Sonra ayaklarını kökleriyle beraber söktü yerden ve tekrar odaya girdi. Orada, Ganka, henüz giyinmiş, potinlerinin topuklarını takırdatıyordu.

Her zamanki gibi dünyanın düzeni sürüyor gidiyordu ve yaşamak gerekiyordu. Sofya akşam yemeği hazırladı. Her zaman olduğu gibi, tabakları yerleştiren yine Ganka'ydı. Ekmeği getirdiğinde, Trofim İvaniç döndü oturduğu yerde, kafası somuna çarptı, somun dizlerine düştü. Ganka katıla katıla güldü. Sofya ona baktı, gözleri karşılaştı ve bir an, ikisi birbirlerini bambaşka bir biçimde dikkatle süzdüler. Sofya onda, onun karnında, yavaş yavaş, yuvarlak bir şeyin oluştuğunu hissetti. Sonra o şey gittikçe daha fazla canlandı, gittikçe daha hızlı büyüdü,

gittikçe daha fazla yükseldi, soluğu hızlandı. Artık Ganka'nın açık kestane rengi perçemlerine bakamıyordu, dudağındaki bene de. Bir şeyler yapması ya da hemen bağırmaya başlaması gerekiyordu, tıpkı kunduracı Fyodor gibi. Sofya gözlerini indirdi, Ganka muzip muzip kıkırdadı.

Yemekten sonra Sofya tabakları yıkadı. Ganka, elinde bir peçete, tabakları kuruluyordu. Bitiremedi, o akşamın en zor yaşanan anıydı bu şüphesiz. Sonra Ganka mutfaktaki yatağına yollandı. Sofya yatağı hazırladı, içinde her şey yanıyor, sarsılıyordu. "Benim yatağımı pencerenin yanındaki sedire yap," dedi Trofim İvaniç ona bakmadan. Sofya söyleneni yaptı. Gece, yatağında döndüğünde, Trofim İvaniç'in kalktığını ve mutfağa, Ganka'nın yanına gittiğini duydu.

III

Pencerenin üzerinde, başaşağı duran bir kavanoz içinde, oraya nasıl girdiği bilinmeyen bir sinek vardı. Sinek bir türlü kurtulamıyor ama bütün gün boyunca da içerde bir aşağı bir yukarı dolanıp duruyordu. Kavanozun içinde güneş, boğucu, ağır ve bıktırıcı bir sıcaklık yaratıyordu ve aynı sıcaklık bütün Vassilyevski adası üzerinde hüküm sürüyordu. Sofya hâlâ sabahtan akşama kadar koşturup duruyor, uğraşacak bir şey buluyordu. Gün boyunca bulutlar, sık sık, üst üste yığılıyorlar ve korkutucu oluyorlardı; gökyüzü yukarda, bir anda kırılıp sonunda fışkıracak ve sağnak halinde boşanacak gibi görünen yeşil bir cama benziyordu. Ama bulutlar sessizce dağılıyorlar ve gece, cam durmadan kalınlaşıyor, boğuklaşıyor, iyice delinmez oluyordu. Geceleyin, kimse onların farklı bir şekilde nefes alıp verdiklerini duyamazdı: kadın hiçbir şey duymamak için kafası yastığa gömülü, diğer ikisi ise sıkılmış

dişlerinin arasından, bir buhar kazanının tıslaması gibi doymak bilmez ve yakıcı soluklarla.

Sabah Trofim İvaniç fabrikaya gidiyordu. Okulu bitirmiş olan Ganka Sofya'yla kalıyordu. Ama Ganka ve Trofim İvaniç şimdi Sofya'ya çok uzaktılar. Çevresini saran her şey gibi onları da belli bir uzaklıktan görüyor, duyuyordu. İşte bu mesafeden konuşuyordu Ganka'yla dudaklarını gevşetmeden: Mutfağı süpür, darıyı yıka, odun kır. Ganka süpürüyor, yıkıyor, odun kırıyordu. Sofya balta seslerini duyuyor, bunun Ganka olduğunu biliyordu, ama bütün bunlar çok uzaktaydı, onu görmüyordu bile.

Ganka odun kırarken hep bağdaş kuruyordu, yuvarlak dizleri genişçe açılıyordu. Bir gün, nasıl oldu bilinmez, Sofya bu dizleri gördü, alnında hafifçe yana doğru taranmış sarı perçemi gördü. Şakakları atmaya başladı, hemen vazgeçti ve Ganka'ya bakmadan seslendi: "Bırak, o işi ben yapacağım. Sen gidebilirsin." Ganka perçemini sallayarak neşeyle dışarı çıktı ve ancak akşam yemeği

için, Trofim İvaniç'in eve gelişinden biraz önce döndü.

Kız, her gün, sabahleyin evden çıkmaya başladı. Yukarda oturan kadın Pelageya bir gün Sofya'ya "Sizin Ganka, oğlanlarla boş eve gidiyor. Ona göz kulak olun, yoksa sonu kötü olabilir," dedi. "Bunu Trofim İvaniç'e söylemek gerek," diye düşündü Sofya. Ama Trofim İvaniç geldiğinde "Ganka" adını yüksek sesle söyleyemeyeceğini hissetti ve hiçbir şey söylemedi.

Bir damla bile yağmur düşmeden, ağır kurak bulutlarıyla donuk bir yaz geçti ve aynı şekilde kurak sonbahar geldi. Alışılmamış derecede sıcak, mavi bir günde rüzgâr sabahtan itibaren denizden esmeye başladı. Kapalı pencerenin ardından Sofya bir patlamanın boğuk ve sağır edici gürültüsünü işitti. Arkasından ikinci bir patlama, sonra üçüncü patlama. Neva'nın suyu yükseliyordu. Öyle olmalıydı. Sofya yalnızdı; ne Ganka ne de Trofim İvaniç evdeydi. Yeni boğuk bir patlama pencereye vurdu, camlar rüzgârla şıngırdadılar. Pelageya soluk soluğa,

perperişan aşağı indi: "Niye böyle kımıldamadan duruyorsun? Durum kötü, değil mi? Neva kabarmış, taşacak!"

Sofya onu izleyerek dışarı koştu. Bir anda rüzgâr ince bir ıslık çalarak onu bir çarşaf gibi sıkı sıkı sardı. Kapıların çarptığını duyuyordu. Bir kadın "Civcivler, civcivleri yakalayın!" diye bağırıyordu. Üstünden, rüzgârın şiddetiyle yanlamasına giden, kanatları tamamen açık bir büyük kuş hızla geçti. Sanki ihtiyacı olan tek şey buymuş, içini kaplayan, her şeyi silen ve her yeri dolduran rüzgârmış gibi, Sofya birden kendini ferahlamış hissetti. Yüzünü rüzgâra çevirdi, dudakları aralandı, rüzgâr dişlerinde hoşuna giden bir soğukluk bırakıp ıslık çalarak ağzına doldu.

Pelageya'nın yardımıyla yatak takımını, giysileri, erzakı, sandalyeleri hızla yukarı taşıdı Sofya. Şimdi, bir köşedeki çiçek işlemeli sandık dışında mutfak boşalmıştı. "Ya bu?" diye sordu Pelageya. "Bu, bu... onun", dedi Sofya. "Kim o? Ganka mı? Öyleyse niye bırakıyorsun?" Pelageya sandığı kaldırdı ve

kucaklayıp karnının üstünde taşıyarak yukarı çıkardı.

Saat ikiye doğru, yukarda pencerenin bir camı rüzgârın şiddetiyle kırıldı. Pelageya koştu, bir yastıkla tıkadı orayı. "Mahvolduk... Aman Tanrım!" Sonra çocuğunu kucakladı. Sofya pencereden baktı. Sokağın olduğu yerde şimdi yüzeyi rüzgârla kırışan yeşil bir su akıyordu; suyun üstünde de ağır ağır dönen bir masa sürükleniyordu. Masanın üstünde bir kedi vardı. Ağzını açmıştı; miyavlıyordu besbelli. Adını anmadan Ganka'yı düşündü Sofya ve kalbi çarpmaya başladı.

Pelageya sobayı yakıyor, sobanın etrafında dolaşan çocuğuyla, sonra da pencerenin önünde duran Sofya'yla uğraşıyordu. Evin cephesinde, giriş katında küçük bir pencere açık kalmıştı ve şimdi suyun itmesiyle sallanıyordu. Yüzeyinde odunlar, tahtalar, saman demetleri taşıyarak su yükseliyordu, sonra yuvarlak, kafaya benzer bir şeyin geçtiğini gördüler. "Belki de benim Andrey ile senin Trofim İvaniç..." Pelageya sözünü

tamamlayamadı, gözyaşları, hiç zorlanmadan, sel gibi akmaya başladı. Sofya kendine şaştı: nasıl oluyor da Trofim İvaniç'i unutabiliyor, bunca zamandır hiç düşünmüyordu da Ganka'yı düşünüyordu.

Pelageya ve Sofya birden bazı sesler duydular dışardan. Mutfağın penceresine koştular. Bir sandal ağaç kütüklerinin arasından kendine yer açarak eve doğru geliyordu. İçinde iki yabancı ve başı açık olarak Trofim İvaniç vardı. Rüzgâr, ince yeleğinin üstündeki mavi gömleğin bir yanını gövdesine sıkıca yapıştırıyor öbür yanını şişiriyordu. İkiye ayrılmış gibi görünüyordu Trofim İvaniç. İki yabancı ona bir şeyler sordular, sandal evden yana döndü, ağaç kütükleri sandalın bıraktığı boşluğa dolup tokuştular.

Trofim İvaniç mutfağa daldı, kemerine kadar ıslanmıştı. Her tarafından su sızıyordu ama hiç farkında değilmiş gibiydi. "Nerede... nerede o" diye sordu Sofya'ya. "Sabahtan beri yok," diye cevap verdi Sofya. Pelageya da onun kimi sorduğunu anlamıştı: "Ben Sofya'ya ta ne zaman söyledim... İşte kimbilir

nerede? Şimdi akıntı onu kimbilir nereye sürüklemiştir?.." Trofim İvaniç duvara döndü, parmağını duvarın yüzeyinde gezdirdi. Her yanından sular süzülüyordu ama bunun farkında olmadan uzun süre öylece kaldı.

Akşama doğru sular henüz çekilmişken, Pelageya'nın kocası geldi. Gördüklerini anlatırken iri ve sağlam kafasındaki keli tavandan sarkan ampulün altında parlıyordu. Çantalı bir beyefendi evine yüzerek girmeye çabalıyordu; kadınlar eteklerini durmadan yukarı kaldırarak koşuyorlardı. "Çok boğulan var mı?" diye sordu Sofya ona bakmadan. "Çok! Binlerce!" dedi arabacı gözlerini kısarak. Trofim İvaniç kalktı. "Ben gidiyorum," dedi.

Ama gidemedi; kapı açıldı, eşikte Ganka duruyordu. Elbisesi dizlerine, göğsüne yapışmıştı, iliklerine kadar ıslanmıştı ama gözleri parlıyordu. Trofim İvaniç sadece dişlerini göstererek yalandan hafifçe gülümsedi. Ganka'ya yaklaştı, kolundan tuttu ve mutfağa götürdü, kapıyı özenle arkasından kapadı. Dişlerinin arasından bir

şeyler söylediği duyuldu, sonra dövmeye başladı. Ganka hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Sonra kız, yüzüne uzun zaman su serpti ve hiçbir şey olmamış gibi neşeli, alnındaki perçemi sallayarak yine odaya döndü.

Palageya onu bölmenin arkasındaki küçük sandık odasına yatırdı, Sofya ve Trofim İvaniç için de mutfaktaki kerevete yatak hazırladı. İkisi yalnız kaldılar. Trofim İvaniç lambayı söndürdü. Pencerede ışık kayboldu. Ay ince bulut gömleğinden sıyrıldı. Sofya ayın soğuk ışığında soyundu, sonra da Trofim İvaniç.

Yattıktan sonra, Sofya bir tek şeyi düşünüyordu: Trofim İvaniç titrediğini farketmesin yeter. Boylu boyunca uzanmış, bütün vücudu ince bir buz tabakasıyla kaplanmış gibiydi. Bazı sonbahar sabahlarında ağaçların dallarını kaplardı bu kırılgan don tabakaları ve dökülmeleri için rüzgârın bir nefesi yeterliydi. Trofim İvaniç kımıldamıyordu, soluğu duyulmuyordu. Ama Sofya onun uyumadığını biliyordu. Uykusunda hep çocukların meme emerken çıkardığı ses

gibi bir ses çıkarırdı dudaklarıyla. Niçin uyumadığını da biliyordu. Burada artık Ganka'ya gidemeyecekti. Sofya gözlerini kapadı, dudaklarını sıktı, hiçbir şey düşünmemek için rahatça yerleşti.

Birden, yeni bir karar almış gibi, Trofim İvaniç hızla Sofya'ya döndü. Kanı dondu Sofya'nın, bacakları taş kesildi, bekledi. Örtüsüne sarınmış ay bir an için göründü, sonra bir kere daha. Trofim İvaniç kafasını kaldırdı, pencereye baktı, sonra yavaşça döndü. Sofya'ya dokunmamaya çaba harcayarak yine arkasını döndü ona.

Onun soluk alıp verişi bir düzene kavuşunca ve çocuklar gibi uykusunda meme emer gibi sesler çıkarmaya başladığında Sofya gözlerini açtı. Yavaşça Trofim İvaniç'in üzerine eğildi, onun kaşından uzayıp gözüne giren uzun siyah kılı görecek kadar yaklaştı. Dudakları kımıldıyordu. Sofya baktı, her şeyi unutmuştu, artık hiçbir şey için üzülmüyordu. Elini uzattı ve hemen, çekti. Adamı bir çocuk gibi okşamak istiyordu ama yapamıyordu, cesaret edemiyordu...

Üç hafta boyunca aşağısı kuruyuncaya kadar bütün geceler böyle geçti. Her sabah, evden çıkıp fabrikaya gitmeden, Trofim İvaniç yarım saat için aşağı inip tamirat yaptı. Bir gün, neşeyle çıktı yukarı, Pelageya ile şakalaştı, ama Sofya gözleriyle Ganka'yı izlediğini görüyordu: Ganka ikisinin arasında eğilmiş yeri süpürüyordu. Trofim İvaniç çıkarken Sofya'ya, "Eh artık, aşağıya taşınabilirsin, vakti geldi, her şey hazır," dedi. Sonra Ganka'ya döndü: "Sobaları iyi ateşle, odunları çekinmeden yak, bu akşam soğuk olacak."

Sofya anlamıştı; bu akşam değil, ama bu gece. Hiçbir şey söylemedi, gözlerini kaldırmadı, sütü kaynattığında tutan kaymağın titreyişi gibi sadece dudakları titredi.

IV

Pelageya'nın kocası arabacı, öğlene kadar işe gitmedi, bütün eşyayı aşağı taşımak için Sofya ve Ganka'ya yardım etti. "Evet şimdi sana ne dileyebiliriz? Kendi eski evine hoş geldin mi?" dedi Sofya'ya.

Sofya, büyük bir kuşun kanat darbeleri gibi birkaç hareketle çabucak ortalığı düzenledi. Her şey eski yerindeydi. Sandalyeler, yaldızı dökülmüş ayna, duvar saati, geceleri Sofya'nın yalnız yatacağı yatak. Ona öyle geliyordu ki yukarda her şey iyi gidiyordu: Aşağıda, geceleri, onun soluk alıp verişini duyuyordu, kendisiyle beraber olmuyordu o, ötekiyle oluyordu, kimsenin değildi, şimdi ise, bugün, bugün bile... Ganka odun aramaya gitmişti. Sofya alnını pencereye dayamış, ayakta duruyordu.

Cam, rüzgârın etkisiyle tıngırdıyor, kül rengi ve alçak bulutlar —kentin bulutları, taştan bulutlar— dönüş yapıyorlarmış gibi gökyüzünden gelip geçiyorlardı; bunlar,

fırtınanın hiçbirini delip geçemediği boğucu yaz bulutlarıydı.

Sofya bu bulutların dışarda değil de içinde olduğunu hissetti, sanki aylardır küçük taş parçaları gibi içinde birikiyorlardı ve şimdiyse o bulutlardan boğulmamak için herhangi bir şeyi bin parçaya ayırması ya da buradan koşarak uzaklaşması ya da kunduracının kıyamet gününü anlatırken yaptığı gibi bas bas bağırması gerekiyordu...

Ganka içeri girdi, Sofya onun odunları yere boşalttığını sonra da sobaya doldurduğunu duydu. Sanki dışarda bir yürek çarpmış gibi pencere titredi. Top atışıydı bu; rüzgârın şiddetiyle sular yeniden hareketlenmişti, Neva'nın mavi damarları yay gibi gerilemişlerdi. Sofya kımıldamadan durdu, Ganka'yı görmemek için arkasına dönmedi.

Ganka birden alçak sesle, genizden gelen bir sesle şarkı söylemeye başladı, daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştı. Sofya göz ucuyla bir baktı. Ganka baltayı bırakmış ve bağdaş kurmuştu, bir odun parçasını yontuyordu bıçağıyla. Dizleri yuvarlak, genişçe

tinleri, kestane rengi entarisi ve gömleği bir zamandır sobada yanıyorlardı; çıplak, pembe ve körpe Ganka yüzükoyun yerde yatıyordu. Bir sinek, hiç acele etmeden, sâkin sâkin gövdesinde geziniyordu. Sofya sineği gördü, kovaladı. Sofya'nın kendine yabancı elleri gövdeyi kolaylıkla ikiye ayırdı sakince. Onu başka türlü taşımak imkânsızdı. Bu sırada Sofya mutfaktaki patatesleri düşünüyordu, Ganka patates soymayı bitirmemişti ve akşam yemeği için pişirmek gerekiyordu onları. Mutfağa gitti, kapıyı kapatıp çengelledi, ocağı yaktı.

Odaya döndüğünde mermere benzeyen gri renkli yeni muşambanın konsoldan çıkmış, ikiye ayrılmış halde yerde durduğunu gördü. Sofya şaşırdı: Kim bunu böyle yırtmıştı ve neden? Ama hemen hatırladı, muşambayı bir çantanın dibine serip pembe gövdenin yarısını koymuştu oraya. Ellerinin üstüne sürekli aynı sinek konuyor, yapışıyordu, Sofya kovalıyordu, o yeniden geliyordu. Birden Sofya sineği çok yakından gördü. Bacakları siyah iplik gibi incecikti. Sonra sinek kay-

boldu; her şey öyle kaldı ve artık sadece bir tek şey vardı: Birisi mutfağın kapısına vuruyordu. Sofya ayak uçlarına basarak girişe yaklaştı ve bekledi. Kapı daha kuvvetle yine vuruldu. Sofya, vuruldukça sarsılan çengele bakıyor ya da daha çok onu görmeden bunu hissediyordu. Çengel o anda Sofya'nın bedeninden bir parçaydı sanki; gözleri, o anda buz gibi olmuş kalbi ya da ayakları gibi. Tanıdığını sandığı bir sesle kapının diğer yanından bağrıldı: "Sofya!" Sofya susuyordu. Sonra merdivenlerden inen ayak seslerini duydu. Sofya bir nefes aldı ve pencereden baktı. Pelageya'ydı bu. Rüzgâr arkasından elbisesini bedenine yapıştırıyor ve sanki dizleri bükük yürüyordu. Yeniden, uzun bir süre boyunca Sofya'nın ellerinden başka hiçbir şey yoktu, kendi bile. Birden bir kanalın kenarında durduğu sanısına kapıldı. Kanaldaki su açık mor renkte, batan güneşi yansıtan bir cam gibi ve bütün dünya aynı kanala boşalmış, gökyüzü ve korkunç bir hızla yer değiştiren mor bulutlar. Sırtında ağır bir çuval taşıyordu Sofya ve paltosunun

altında bir şey tutuyor ama ne olduğunu bilmek imkânsız. Sonra el bir yaba taşıdığını hatırlıyordu ve her şey yeniden basitleşiyor. Sofya kanalın üstünden atladı ve kendi kendinden sıyrılmış, sadece gözleri, çevreye bir göz attı: kimse yoktu, Smolensk caddesinde yalnızdı, gün hızla kararıyordu. Bir çukur kazdı ve çuvalın içindekileri boşalttı oraya.

Çuvalı yine doldurup getirdiğinde ortalık tamamen kararmıştı, çukuru doldurdu ve eve döndü. Ayaklarının altında dünya karaydı, yamru yamruydu, suyla doluydu, rüzgâr soğuk ve katı çantayı bacaklarına çarpıtıyordu. Sofya sendeledi. Düştü, eli ıslak bir şeye gömüldü ve sonra kurulamaya cesaret edemeden yürümeye devam etti ıslak elle. Uzakta, deniz kıyısında besbelli, küçük bir ışık bir yanıp bir sönüyordu, ama belki de çok yakındaydı; belki de biri rüzgârda sigarasını yakmaya çalışıyordu. Eve döndükten sonra, Sofya çabucak yeri sildi, mutfaktaki büyük tahta kovada kendi de yıkandı ve tıpkı yortu arefesinde günah çıkardıktan sonra yaptığı gibi temiz giysiler giydi. Ganka için

yaktığı ateş çoktan sönmüştü, ama köz-de küçük mavi alevler vardı hâlâ. Sofya çu-valı, muşambayı ve arta kalanları ateşe attı. Parlak alev fışkırdı, her şeyi yaktı, şimdi her şey temizlenmişti. Sofya'nın içindeki bütün kalıntılar da yandılar, artık içinde her şey temiz ve dingindi.

Kerevete oturdu. İçindeki düğümler birden çözüldü, birden kendini ömründe hiç olmadığı kadar yorgun hissetti. Masanın üstünde kafasını koluna dayadı ve hemen deliksiz, mutlu, derin bir uykuya daldı.

V

Duvardaki saatin sarkaçı, üzerinde bir kedinin dikkatli bakışlarını hisseden kafesteki kuş gibi kıpırdıyordu. Sofya uyuyordu. Bu uyku belki bir saat sürdü, belki de sadece sarkacın bir hareketi boyunca. Kafasını kaldırdığında, önünde yere gömülmüş ayaklarıyla, Trofim İvaniç duruyordu.

Boynunu omuzlarına gömülmüş gibi gösteren gömleğinin yakasını açmıştı. "Nerede kız?" dedi Sofya'ya eğilerek. Şarap kokuyordu, vücudundan ağır ve yoğun bir sıcaklık yayılıyordu. "Ganka nerede?" diye sordu yeniden. "Evet şimdi nerede o?" diye düşündü Sofya yüksek sesle cevap vermeden: "Bilmiyorum." "Güzel... Bilmiyor musun?" dedi büzülmüş ağzıyla ağır ağır Trofim İvaniç. Sofya adamın gözlerini gördü burnunun dibinde, onların da kısılıp, biçimleri değişmişti. Hiçbir zaman Sofya'yı dövmemişti ama o anda ona vuracakmış gibi duruyordu. Ama hayır, Sofya'ya bakmaya devam etti, sonra

döndü, eğer vurmuş olsaydı her şey belki de daha kolaylaşacaktı.

Masaya oturdular. Sofya yalnızdı; Trofim İvaniç'in kendini görmediğini hissediyordu, onun gördüğü kendi değildi. Biraz lahana çorbası içip durdu, kaşığını avucunun içinde kuvvetle sıkıyordu. Birden gürültüyle nefes alıp vermeye başladı ve yumruğunu masaya vurdu, kaşıktan bir parça lahana fırlayıp dizlerine düştü. Ne yaptığını bilmeden o parçayı aldı, masa örtüsüne bir şey dökülmemişti; gülünç ve şaşkın bir halde lahana parçasını elinde tutuyordu ve küçük bir çocuk, Sofya'nın boş evde gördüğü küçük çingene gibiydi. Bir sıcaklık ve acıma dalgası yayıldı Sofya'nın içine Trofim İvaniç'e boş olan tabağını uzattı. Trofim İvaniç bakmadan oraya bıraktı lahana parçasını ve kalktı.

Geldiğinde elinde bir şişe şarap vardı. Sofya bunu diğeri için aldığını anladı, birden yüreği buz kesti, yine yalnızdı. Trofim İvaniç şarabı doldurup doldurup içiyordu.

Yemekten sonra sessizce lambanın yanına gitti ve gazeteyi aldı, ama Sofya onun hep

aynı satırı okuduğunu çok iyi görüyordu. Gazetenin titrediğini gördü. Girişteki tahtalar tıkırdıyordu. Hayır; onlara gelen kimse yoktu, üstteki komşularındı tıkırtılar. Yine sessizlik oldu, sadece sarkaç, duvarda, kafesteki bir kuş gibi kıpırdıyordu. Yukarda ağır bir şeyi yerinden oynatıyorlardı, besbelli gece için hazırlanıyorlardı. Ganka hâlâ gelmiyordu. Trofim İvaniç Sofya'nın önünden geçti ve portmantoya gitti, kürk beresini geçirdi kafasına, bir an durdu, sonra sanki artık düşünmemek için bereyle beraber kafasını da çekmek istermiş gibi çekip çıkardı bereyi kafasından ve yüzü duvara dönük kerevetin üstüne uzanıp yattı. "Bekle, yatağı yapayım," dedi Sofya. Kalktı, ona baktı ve gözleri rüzgâr gibi Sofya'yı şöyle bir süzüp geçti.

Kadın, yatağı yaptı, kapamak için kapıya gitti, çengeli tuttu, sonra birden durdu: Trofim İvaniç nasıl olup da Ganka'nın gelmeyeceğini bildiğini sorarsa? Gerekmiyordu, ama Sofya birden döndü yine de. Trofim İvaniç onu gözleriyle izliyordu; çengeli tut-

maya cesaret edemeyen elinin uzandığını görüyordu. "Söyle,,niye durdun?" diye sordu yarım ağızla sırıtarak. "Her şeyi biliyor," diye düşündü Sofya, önündeki sarkaç hızlı bir hareket yapıp öylece donmuş gibi kaldı. Yavaş yavaş, sessizce, Trofim İvaniç kıpkırmızı oldu, sonra masayı itti, bir şey düştü, Sofya'nın içinde düşen bir şeydi bu. İşte, şimdi, şu anda adam her şeyi söyleyecek. Ayaklarını güçlükle yerden kaldırarak, Sofya'ya yaklaştı, alnındaki mavi damarlar Neva gibi kabarmıştı. "Haydi! Ne bekliyorsun?" diye bağırdı; evin içindeki her şey dondu. "Kapıyı kapa! Geceyi nerde isterse orada geçirir, kimle isterse. Sokakta, bir sundurmada, köpeklerle beraber! Kapa, duydun mu?" "Nasıl... nasıl?" dedi Sofya kulaklarına inanamamış gibi "Böyle!" diye kesip attı Trofim İvaniç dönerek. Sofya çengeli taktı.

Yine uzun süre yorganın altında titredi, sonunda ısındı ve anladı ki Trofim İvaniç bilemezdi, bilmiyordu. Üstündeki sarkaç gürültüyle duvara vuruyordu ucuyla. Trofim İvaniç kerevette kımıldanıyordu, sıkılmış

dişlerinin arasından hırsla solumaya başladı. Sofya işitiyordu onu ve sanki her şeyi kelimelerle, yüksek ve güçlü bir sesle söyler gibiydi. Açık renkli küçük ve sık saç kıvrımlarını gördü rüyasında ve aynı anda kayboldular. Sofya kıvrımların artık orada olmadığını ve bir daha asla olmayacağını hatırladı... "Tanrıya şükür..." dedi kendi kendine hemen toparlanarak: "Nasıl yani, tanrıya şükür? Tanrı!"

Trofim İvaniç yine döndü yatağında, Sofya onun da artık burada olmadığını ve asla olmayacağını düşündü, şimdi artık rüzgârla savrularak yalnız yaşamak zorundaydı, olan biten neye yaramıştı peki, bugün olup bitenler? Dipteki bir taşı iple çekip çıkartır gibi zorlukla, azar azar, nefes almaya başladı. Yukarı varan taş sonunda bağından kurtuldu, Sofya nefes alıp verebileceğini hissetti. Göğüs geçirdi ve yavaşça, tıpkı o derin ve sıcak suya daldığı gibi uykuya daldı.

Derin uykusunun arasında bir gürültü duydu: çıplak ayaklar geziniyordu evde. Titredi ve hemen kendine geldi. Tahtalar

çıtırdıyordu, Trofim İvaniç yavaşça yürüyordu. Gece mutfağa, Ganka'nın yanına giderken yaptığı gibi. Sofya nefes almamak, bağırmamak için dertop olup büzülüyordu; şimdi de aynı biçimde büzüldü. Trofim İvaniç'in oraya gitmek istediğini anladı Sofya. Belki de kızın yastığını tutup göğsüne bastırmaya gitmişti, belki orada, Ganka'nın boş yatağının önünde öyle kalacaktı.

Tahtalar gıcırdıyordu, sonra gürültü kesildi. Trofim İvaniç durmuştu. Sofya gözlerini araladı: Trofim İvaniç beyaz bir görüntü halinde, kendi yattığı kerevetle onun yattığı yatağın tam arasında duruyordu. Birden, bir düşünce gelip geçti kadının içinden: Mutfağa doğru gitmiyordu ama ona doğru geliyordu! Ona! Bir sıcaklık kapladı Sofya'nın içini; dişleri birbirine vuruyordu. Gözlerini yumdu. "Sofya..." dedi kalın bir sesle Trofim İvaniç, sonra daha da kalın, "Sofya." Geceye özgü bu özel sesi tanıdı; kalbi dalından koptu ve kendi çevresinde dönerek bir kuş gibi hep aşağı düşmeye koyuldu. Kısılı duran dizleri, vücudunun ek-

lem yerleri ağrıyan Sofya düşünmeksizin, eğer adama cevap vermezse ve sessizce, soluk almadan uzanıp yatarsa bu işin daha kolay olacağını anladı.

Trofim İvaniç kadının üstüne eğildi, kadın adamın soluğunu çok yakında hissetti, kuşkusuz ona bakıyordu. Bu bir saniye bile sürmedi, ama Sofya buna dayanamayacağını düşündü ve sessizce bağırdı: "Tanrım! Tanrım!" Yukarda, binlerce fersah uzakta, azgın bulutların dolaştığı yerde Pelageya'nın kulakları sağır edici kahkahası duyuldu. Yakıcı ve kuru bir el Sofya'nın bacaklarına dokundu, kadın yavaşça dudaklarını araladı. Sofya, ömründe ilk defa bütün varlığını sonuna kadar açtı kocasına. Trofim İvaniç diğerine duyduğu aç gözlü kini ondan çıkarmak, intikamını ondan almak istermiş gibi sarıldı ona. Sofya dişlerinin gıcırdadığını duydu, yine, yukardan Pelageya'nın çın çın öten kahkahasını duydu, sonra başka bir şey hatırlamıyordu.

VI

Sabahleyin don yapmıştı, pencereler toz şekerle kaplanmış gibiydi; mavili sarılı bir güneş lekesi beyaz duvarda tırmanıyordu. Gece boyunca her şey yatışmıştı, dosdoğru gökyüzüne yükselen pembe duman gibi her şey sâkindi, saydamdı.

Pelageya bahçedeydi. Sofya'ya: "Sizin Ganka, sıvıştı, ha? İşte bunun için, neye yarar bu kızlarla uğraşmak!" Sofya ona bu sabah dünyaya ilk kez bakarmış gibi baktı ve dün olanları anımsamak istedi ama bunu başaramıyordu. Bütün olanlar çok uzaktaydı ya da hiç olmamıştı sanki. Pelageya, Trofim İvaniç'in fabrikaya gitmeden önce onlara uğradığını, onlara Ganka'yı görüp görmediklerini sorduğunu anlattı. Sofya gülmeye başladı. "Neyin var?" diye sordu Pelageya şaşkınlıkla. "Hiç işte canım..." diye cevap verdi Sofya. Dosdoğru yukarı çıkan pembe dumana bakıyordu; Trofim İvaniç'in onu getirdiği köydekiyle aynıydı. Köyde şimdi

lahanaları doğruyorlardır; lahanaların taze, beyaz, kıtır kıtır göbeklerini hatırladı. Bütün bunlar dünmüş gibi geldi ona; kendisi de tıpkı eski zamanda gibiydi, lahanaların göbeğini kıtır kıtır yediği zamandaki gibi.

Fabrikadan gelince Trofim İvaniç sordu: "Eee? Gelmedi mi?" Sofya neyi sorduğunu çok iyi biliyordu, sâkin sâkin cevap verdi: "Hayır" Trofim İvaniç yemek yedi ve çıkıp gitti. Geç döndü, üzüntülüydü; besbelli her yerde aramış, herkese sormuştu. Gece yine önceki akşamki hırçınlık ve açgözlülükle sessizce Sofya'nın yanına geldi.

Ertesi gün Trofim İvaniç milise Ganka'nın kaybolduğunu bildirmeye gitti. Sofya, Pelageya ve kocası, komşular çağırıldılar. Bir masanın arkasında kasketli genç bir adam oturuyordu, burnunun üzerinde gösterişli sapsız bir gözlük taşımasına karşılık çiçek bozuğu yüzü bir pilici akla getiriyordu. Masanın üstünde, kağıtların altında, kara ekmek dilimleri dağılmış duruyordu. Herkes aşağı yukarı şunları söyledi: Ganka sık sık oğlanlarla beraber oluyordu; Petersburg'un

liman tarafından değil de öbür taraftan gelen yabancılarla. Pelageya hatırladı: Ganka bir keresinde burada yeteri kadar kaldığını, gideceğini söylemişti. Kasketli genç adam bunları yazdı. Sofya çiçek bozuğu yüze, sıkmalı gözlüğe, kara ekmek dilimlerine bakıyordu, birden acıdı delikanlıya.

Dönüş yolunda Sofya Trofim İvaniç'e yeni bir balta almasını söyledi. Eskisi herhalde çalınmıştı ya da bir yerde kaybolup gitmişti; bulmak imkânsızdı. Sofya artık Ganka'yı düşünmüyordu, Trofim İvaniç de artık bu konuda tek kelime etmiyordu. Sadece bazen gazetede sürekli aynı satıra bakarak oturuyordu ve Sofya adamın niçin sessiz olduğunu biliyordu. Sürekli sessiz, kara ve parlak kömür gibi çingene gözlerini Sofya'ya doğru kaldırıyordu, gönülsüzce geliyordu, sessizce ve Sofya korkuyordu: Ya birden bir şey söylerse? Ama hiçbir şey demiyordu.

Günler yine aydınlık, soğuktu, sadece daha kısalmışlardı. Bir an gelecek, bugün ya da yarın, yanıp biten bir köseği gibi son defa parlayacak, ardından her şeyin sonu demek

olan karanlık gelecekti. Ama hep ertesi gün oluyor ve henüz son gelmiyordu. Yine de Sofya'nın evinde bazı şeyler ters gitmeye başlamıştı. Bir gece uyumuyor, sonra ikinci gece, üçüncü gece, gözlerinin etrafında mor halkalar oluşuyor ve gözleri gitgide çukura kaçıyordu. Yerdeki karın baharda renginin kirlenip, sıkışıp çökmesi ve birden toprağın ortaya çıkması gibi; ama bahar henüz çok uzaktı.

Bir akşam Sofya teneke huniyle lambaya gaz doldururken Trofim İvaniç ona bağırdı: "Bak, şu yaptığına bak! Taştı!" Sofya lambanın çoktan dolmuş olduğunu ve gaz-yağının herhalde uzun zamandır masanın üzerine aktığını fark etti. "Taştı..." diye şaşkın bir halde tekrarladı. Her zaman kapalı duran dudakları bütün gece olduğu gibi açıktılar ve Trofim İvaniç'e bakıyorlardı. Adama, Sofya bir şey söyleyecekmiş gibi geldi. "Evet, ne var?" diye sordu. Sofya döndü. "Kız hakkında... herhangi bir şey biliyor musun?.. Ganka hakkında?" dediğini duydu Trofim İvaniç'in. Sesi beyaz çingene dişlerinin

arasından sızar gibiydi. Kadın cevap vermedi. Akşam yemeğini hazırlarken bir tabak kara buğdayı döktü. Trofim İvaniç kafasını kaldırdı, Sofya'nın değişmiş gözlerini gördü, kar gibi çökmüş gözlerini ve birden ona bakmaktan rahatsız olduğunu hissetti. Bu o kadın değildi, "Neyin var Sofya?" Yine cevap vermedi Sofya.

Gece yanına geldi Trofim İvaniç, o iki geceden beri ilk defa. Adamın, geceye özgü sesini duydu. "Sofya, söyle bana, biliyorum, bana söylemen gerek!" Dayanamadı, içinde bir şey taştı, gözyaşları aktı. Trofim İvaniç yanağında hissetti gözyaşlarını, afalladı? "Ne var? Önemi yok şimdi... konuş!" Sofya konuştu: "Bir... çocuğum olacak..." Her şey karanlık içindeydi seçilmiyordu. Trofim İvaniç görmek için kuru ve sıcak elini onun yüzünde gezdirdi; titreyen parmaklarının altında Sofya'nın aralanmış, gülümseyen dudaklarını hissetti. Sadece "Sof-ka" dedi. Kadına böyle seslenmeyeli on yıl kadar uzun zaman olmuştu. Mutlulukla gülmeye başladı Sofya, sesli sesli. "Ama ne zaman..." diye

sordu Trofim İvaniç. Ganka'nın kaybolmasından hemen sonraki o iki geceden birinde olmuştu. "Hatırlıyor musun, yukarda Pelageya vardı... ve ben de düşündüm ki benim de Pelageya gibi, olur... Hayır, artık düşünecek hiçbir şeyim yok, sadece şimdi... Ayrıca şimdi de inanmıyorum... Bir inansam!" Her şeyi birbirine karıştırıyor, eriyen karların toprağın üzerinde oluşturduğu damlalar gibi gözyaşları kolayca akıyordu. Trofim İvaniç elini dikkatle Sofya'nın karnına koydu ve hafifçe aşağıdan yukarıya gezdirdi. Karın dünya gibi yuvarlaktı. Dünyanın derinlerine gömülmüş, kimseye görünmeyen bir yerde Ganka vardı ve toprağın içinde görünmeyen taneler beyaz kökler sürüyorlardı. Gece geçti yine sabah oldu, sonra akşam. Akşam yemeğe Trofim İvaniç bir şişe şarap getirdi. Sofya'nın şimdiye kadar bir kere gördüğü bir şişe şaraptı bu. Şu sıra başka bir şey getirse daha iyi olurdu. Ama, Sofya bunu düşünmedi bile. Yalnızca adamın gözlerinden okurmuş gibiydi, ama bunu kaydetmedi: bütün vücudu

gülümsüyordu, ağzına kadar doluydu, başka bir şey için yer yoktu, sadece korkuyordu; çünkü günler gittikçe kısalıyordu, sanki birden bitiveriyorlardı ve böylece son gelecekti. Sondan önce, bir şey söylemeye ya da yapmaya zaman bulabilmek için acele etmesi gerekiyordu.

Bir gün Trofim İvaniç her zamankinden daha geç geldi eve. Geniş vücudu yere gömülü gibi duran ayakları, yüzünde kömür tozuyla eşikte durdu. Sofya'ya "Beni yine çağırdılar!" dedi. Nereye ve niçin? Sofya hemen anladı, içindeki sarkaç durdu. Bir vuruşluk, sonra iki, sonra üç vuruşluk aralık. Oturdu. "Eee?" diye sordu Trofim İvaniç'e. "Olayın rafa kaldırıldığını söylediler, kızı bulamamışlar. Kesinlikle biriyle kaçtı; demek ki kendi yoluna gitti! Bari dönmesin..." Sofya'nın yüreği canlandı; henüz son değildi bu. Aynı anda, sadece biraz daha kalın, başka bir yürek gibi, ikinci bir şey atmaya başladı. Bir çığlık attı, ellerini karnına koydu. "Neyin var?" diye sordu Trofim İvaniç yanına koşarak. "Kı...pırdadı..." dedi zor duyulur

bir sesle. Trofim İvaniç kafasını salladı, Sofya'yı tuttu, hafifçe doğrulttu, bir kuş kadar hafifti. "Bırak," dedi Sofya. Onu yere bıraktı. Adamın dişleri bir akordeonun tuşları gibi beyazdı; aynı zamanda bütün tuşlara basılmışcasına çıkan bir sesle gülüyordu. Ganka'dan sonra ilk defa böyle gülüyordu ve kuşkusuz kendi de bunun farkındaydı. Sofya'ya "Bak, Sofka! Unutma! Eğer şimdi geri dönerse, onu..."

Kapı çalındı, ikisi birden döndüler. Sofya neredeyse yüksek sesle düşünen Trofim İvaniç'in "Ganka" dediğini duydu ve aynı düşünce kendi kafasından da geçti. Bunun imkânsız olduğunu biliyordu; yine de, bu düşünce duruyordu orada. "Açayım mı?" diye sordu Trofim İvaniç. "Aç," dedi Sofya donuk bir sesle.

Trofim İvaniç kapıyı açtı. Pelageya girdi içeri; iri, olduğu gibi. "Niye beyazsın?" dedi Sofya'ya. "Şimdi senin daha fazla yemen gerek, benim küçük kelebeğim." Pelageya iki kere doğurmuştu. İki kadın bunlardan söz etmeye başladılar; Sofya yine bütün vü-

cuduyla gülümsüyordu, Ganka'yı unutmuştu.

Gece, uykuya daldığında, karanlıklara gömülürken, birden Ganka'yı farketti, sanki yakın bir yerlerde karanlıklar içinde uzanmış yatıyordu. Sofya titredi, gözlerini açtı, tavanda beyaz lekeler oynaşıyordu. Dışarda rüzgâr pencereye vuruyor, bir cam belli belirsiz tıngırdıyordu; tıpkı o gün olduğu gibi. Kendine her şeyin geçip gittiğini söylemek istedi ama hiçbir şey hatırlamıyordu. Uzun süre, öyle uzanıp kaldı. Sonra farklı görüntüler, ayaksız başsız, yine göründüler gözüne: Yerde, mermer motifli bir muşamba parçası, pembe sırtta gezinen sinek. Sineğin siyah iplik gibi ince bacakları belirgin bir biçimde görülüyordu. "Kim yaptı bunu, kim? O... kim bu, o? Ben... Trofim İvaniç yanımda, bir çocuğum olacak. -Ben mi?" Kafasındaki bütün saç telleri ayaklandılar, Trofim İvaniç'i omuzundan tuttu ve sarsmaya başladı. Bunun doğru olmadığını, bunları yapanın kendisi olmadığını söylemesi gerekiyordu, hemen. "Ne oluyor? Sen misin,

Sofka?" dedi Trofim İvaniç gözlerini güçlükle açarak. "Ben değilim, değilim, değilim!" diye bağırdı Sofya ve sustu. Başka bir şey söyleyemeyeceğini anladı, gerekmediğini ve hiçbir zaman söylemeyeceğini, çünkü... "Tanrım... Doğurmama yardım et!" dedi yüksek sesle. Trofim İvaniç kahkahayla güldü. "Aptallık etme! Daha çok vaktin var!" dedi. Kısa süre sonra, uyurken çıkardığı fısırtılı ses yeniden duyuldu.

Sofya uyumuyordu. O gece uyumadı. Herhalde pek başka gecesi kalmamıştı geriye; dışarda, pencerenin ötesinde berrak ve ağır bir su sürekli dalgalanıyordu, yaz sinekleri durmadan vızıldıyorlardı.

VII

Sabah, fabrikaya gitmeden önce, Trofim İvaniç önceki gün yağlamada görevli bir işçinin büyük çarka yakalandığını anlattı. Uzun süre dönmüştü ve onu kurtarmayı başardıklarında kafasını yoklayıp "Berem nerde?" diye sormuş, sonra ölmüştü.

Pencereler açılmıştı; Sofya camları bir bezle silerken işçiyi, ölümü düşünüyordu. Çok basit geliyordu bu ona; biraz güneş batar ve gece olur, sonra ertesi gün gelir gibi. Pencerenin üst tarafını silmek için sıraya çıktı ve çarka kapılmış gibi, bezi düşürdü, bir çığlık attı. Pelageya koşturdu. Sofya yine hatırladı ve sonra her şey silindi. Bağırıyor, her şey etrafında dönüp duruyordu. Bir an çok belirgin biçimde tramvayın uzaktan gelen çanını, bahçedeki çocukların seslerini duydu. Sonra hepsi birden kesildi, ağır bir sessizlik oldu. Sofya bütün kanının içinden boşaldığını hissetti. İşçi de böyle hissetmiş olmalıydı, onu çarktan kurtardıklarında.

"Hadi tamam, işte bitti," dedi Pelageya. Hayır, henüz bitmemişti, ama Sofya şimdi birkaç dakikadan fazla vaktinin kalmadığını biliyordu, hızlı, daha hızlı olmak gerekiyordu. "Çabuk!" dedi. "Né var?" diye sordu Pelageya'nın sesi. "Küçük kızım... Göster onu bana." "Bir kız olduğunu nereden biliyorsun?" diye şaşırdı Pelageya Sofya'dan kopmuş canlı ve kırmızı et parçasını gösterdi. Karnına doğru çekilmiş ayaklardaki küçük parmaklar kıpırdıyordu, Sofya baktı. "Al, tut onu": Pelageya çocuğu Sofya'nın yastığına koydu ve mutfağa gitti.

Sofya sütyenin düğmelerini çözdü ve çocuğu göğsüne bastırdı. İki gün önce bu işin yapılmayacağını biliyordu ama bekleyemiyordu, çabuk olmak gerekiyordu, çabuk.. Çocuk gözü kapalı, yarı yarıya tıkanarak beceriksizce emmeye başladı. Sofya kendinden sıcak gözyaşları, sıcak süt, sıcak kan fışkırdığını hissediyordu; olduğu gibi kendini veriyor ve bütün özsularının son damlasına kadar akmasını istiyordu. Toprak gibi sıcak, çok mutlu ve nemli yayılmış yatı-

yordu. Bütün ömrünü bu dakikayı yaşamak için geçirmişti, her şey olup bitmişti onun için. "Ben bir yukarı, eve çıkacağım. Bir şeye ihtiyacın var mı?" diye sordu Pelageya. Sofya dudaklarını biraz araladı, ama Pelageya şimdilik onun hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını anladı.

Sonra Sofya biraz uyudu, yorganın içi çok sıcaktı. Tramvay çanlarını duyuyordu, bahçedeki çocuklar bağırıyorlardı: "Tutun onu." Bütün bunlar çok uzaktaydı, kalın bir perdenin ötesinden gelir gibi. "Yakalanacak olan kim?" diye düşündü Sofya gözlerini açarak. Uzakta, sanki öteki kıyıda gibi, Trofim İvaniç lambayı yakıyordu; müthiş bir yağmur yağıyordu, kararmıştı ortalık, lamba bir toplu iğne gibi küçüktü. Sofya akordeon tuşları gibi beyaz dişleri gördü. Besbelli Trofim İvaniç gülümsüyor ve ona bir şeyler söylüyordu, ama ne? Anlamak için vakti yoktu, dibe doğru çekiliyordu.

Uykusunda Sofya lambayı sürekli hissediyordu. Bir toplu iğne kadar küçük, şimdi vücudunun içindeydi, karnında bir yerde.

Trofim İvaniç geceye özgü sesiyle: "Tamam... benim Sofka'm!" dedi. Lamba öyle yanıyordu ki; Sofya Pelageya'ya seslendi. Yatağın yanında oturup uyuyan Pelageya kafasını bir at gibi dikti. "Lam...ba..." diye heceledi güçlükle Sofya, dili bir eldiven gibiydi. "Söndürmemi mi istiyorsun?" Pelageya lambaya koşturdu. Sofya tamamen uyandı ve Pelageya'ya lambanın karnında, içinin derinliklerinde yandığını söyledi. Gün ışırken Trofim İvaniç doktor hanımı çağırmaya gitti. Sofya tanıyordu onu. Yine öyleydi, iri göğüsler ve gözlük, son anlardan az önce, marangozun evinde gördüğü kadın. Doktor hanım Sofya'yı muayene etti, "İyi... çok iyi... Ya burası, ağrıyor mu? İyi-iyi-iyi..." Sonra kalkık burnuyla neşe içinde Trofim İvaniç'e döndü: "Tamam, onu çabucak hastaneye götürmeli." Trofim İvaniç'in dişleri karardı, kömür tozuyla kaplı eliyle yatağın kenarını yakaladı. "Neyi var?" diye sordu. Doktor hanım mutfağa ellerini yıkamaya gitmeden önce, "Henüz bilmiyorum. Lohusa hummasına benziyor," dedi aldırmadan.

Sofya'yı bir sedyeye koydular ve kapıya doğru ilerlemeye başladılar. Kadının gözlerinin önünden birlikte yaşadığı her şey geçti; pencere, duvardaki saat, soba, geminin palamarları çözüldükten sonra kıyıdaki tanıdığınız şeylerden uzaklaşırken olduğu gibi. Duvardaki sarkaç bir o yana bir bu yana gitti; sonra hiçbir şey görmedi artık. Sofya'nın burada, bu evin içinde son defa olarak bir şey daha yapması gerekiyormuş gibi bir hali vardı. Arabanın kapısı açıldığında birden hatırladı, hızla düğmelerini açtı, bir memesini çıkardı, ama kimse anlamadı, sedyeciler kahkahayla güldüler.

Bir an için hiçbir şey yoktu. Sonra lamba belirdi yine, şimdi çok yüksekteydi, beyaz bir tavanın altında. Sofya beyaz duvarları, yataklardaki beyaz kadınları gördü. Çok yakınında beyaz bir şeyin üstünde bir bacakları siyah iplik kadar ince sinek geziniyordu. Sofya bir çığlık attı ve sineği eliyle kovalarken, yataktan inmeye çalıştı. "Nereye gidiyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Yatın!" dedi hemşire Sofya'yı tutarak. Sinek kaybol-

muştu, Sofya sâkin, gözlerini kapadı.

Ganka elinde odun dolu bir torbayla girdi. Dizlerini genişçe açarak yere bağdaş kurdu, gülmeye çalışarak Sofya'ya göz ucuyla baktı, alnındaki sarı perçemi sallandı. Sofya kalbinin daha hızlı attığını hissetti, baltayla vurdu Ganka'ya ve gözlerini açtı. Gözlüklü, kalkık bir burun Sofya'nın üstüne eğildi, kalın dudaklar hızla "İyi-iyi-iyi..." diyorlardı. Gözlük parlıyordu, Sofya gözlerini kırpıştırdı. Aynı anda odun torbasını taşıyarak Ganka girdi içeri ve yere bağdaş kurdu. Sofya yine baltayla vurdu ve doktor hanım yine başını salladı "İyi-iyi-iyi..." diyerek. Ganka başını dizlerinin arasına eğdi, Sofya bir kere daha vurdu ona. "İyi-iyi-iyi... Tamam," dedi doktor hanım. "Kocası burada mı? Çabuk çağırın onu." "Çabuk! Çabuk!" diye bağırdı Sofya, bunun son olduğunu anladı, öleceğini ve bütün gücüyle acele etmesi gerektiğini. Hemşire koşarak gitti, kapıyı arkasından çarparak. Çok yakında, bir yerlerde top boğuk boğuk patladı, şiddetli bir rüzgâr pencereye vuruyordu. "Bu taşkın mı?" diye sor-

du Sofya gözlerini kocaman açarak. "Öyle olmalı... Sâkin olun," dedi doktor hanım.

Top gürlüyor, rüzgâr kulaklarında homurdanıyordu, su gitgide yükseliyordu. Biraz daha ve sonra fışkıracak ve her şeyi alıp götürecekti, çabuk, çabuk olmalıydı. Önceki günün ağrısı, o tanıdık ağrı onu ikiye ayırmıştı, Sofya bacaklarını açtı. "Doğuracağım... çabuk!" doktor hanım kolundan tuttu. "Sâkin olun, sâkin olun. Çoktan doğurdunuz, yine olur mu?" Kim? Sofya onu iyi biliyordu, ama adını söyleyemiyordu, su sürekli yükseliyordu, çabuk olmalıydı.

Ganka, kafası dizlerinin arasında, sobanın yanında bağdaş kurmuş oturuyordu; Trofim İvaniç ona yaklaştı ve sakladı onu. "Ben değilim, değilim, değilim!" demek istedi Sofya daha önce yaptığı gibi. O geceyi hatırladı ve birden ne yapması gerektiğini anladı, kafasında her şey aydınlandı ve berraklaştı. Sıçradı, yatağın içinde dizlerinin üstünde durdu ve Trofim İvaniç'e bağırdı: "Benimben! O sobayı yakıyordu, ona baltayla vurdum..." "Aklını kaçırdı... ne dediğini bilmi-

yor," dedi Trofim İvaniç, "Kes sesini!" diye bağırdı Sofya. Trofim İvaniç sustu. Kocaman dalgalar Sofya'yı yakalayıp içlerine aldılar, her şeyi kapladılar; bir anda her şey sessizleşti, gözlerinden başka bir şeyi kalmadı Trofim İvaniç'in. "Onu parçaladım," dedi Sofya ağır ağır, kararlılıkla. "Ona baltayla vurdum, bizim evde kalıyordu, onunla yaşıyordu, onu parçaladım ve benim de olsun istiyordum bir..." "Ak... aklını kaçırdı..." Trofim İvaniç düzgünce söyleyemiyordu, dudakları titriyordu. Sofya diğerlerinin anlayamayacağı kadar korkuyordu, hâlâ içinde kalanları toparlamak, hatırlamak için çabaladı: "Eğer, bilseydim. Baltayı sobanın arkasına bıraktıktan sonra, onun daima oraya..." Etrafı beyaz, sâkindi, hiç gürültü yoktu, bir kış günü gibi. Trofim İvaniç sessiz duruyordu. Sofya onu düşündüğünü anladı. Yavaşça, bir kuş gibi, yatağa bıraktı kendini. Şimdi her şey iyiydi, kendini mutlu hissediyordu, bitmişti, bütün içi boşalmıştı. Kendini ilk toplayan Trofim İvaniç oldu. Sofya'ya yaklaştı, onu tutmak için yatağın arkasına

geldi, gitmesine izin vermemek için. "Öldü!" diye bağırdı. Kadınlar yataklarından indiler, yaklaştılar, kafalarını uzattılar. "Yerinize dönün! Yerinize dönün! Yerinize yatın!" Hemşire onları uzaklaştırmaya çalıştı, ama uzaklaşmadılar. Doktor hanım Sofya'nın elini kaldırdı, bir süre tuttu sonra neşeyle, "Uyudu," dedi. Akşam, beyaz yavaş yavaş yeşile dönüştü, sâkin bir su gibi, pencerenin ardında gökyüzü de aynı renkteydi. Sofya'nın yatağının kenarında iri göğüslü doktor hanım duruyordu yine, onun yanında Trofim İvaniç ve yanağında yara izi olan genç bir adam vardı; yara izi nedeniyle acı çekiyor gibiydi, aynı zamanda da gülüyor gibi. Doktor hanım bir boru çıkardı, kalbi dinledi. Sofya'nın kalbi düzenli, sâkindi, soluk alıp verişi de. "İyi-iyi-iyi..." Doktor hanım bir dakika düşündü. "Ama nasıl kurtardı, evet kurtardı!" Gözlüğünü taktı, gözleri ateşe bakan çocuk gözlerine benzediler. "Evet, başlıyoruz!" dedi tüysüz genç adam bir kağıt çıkararak: ağrısı vardı, ama ne çekiyorsa yara izinden çekiyordu. "Hayır, bu imkânsız,

uyuması gerek," dedi doktor hanım. "Yarın, sevgili yoldaş, yarın gelmeniz gerekecek." "Tamam. Benim için farketmez." "Onun için de, şimdi sizce ne yapılması gerekiyorsa yapabilirsiniz!" Doktor hanımın gözlüğü parlıyordu, genç adam çıktı, ağrısının arasından gülümseyerek.

Doktor hanım ayakta duruyor ve kadına bakıyordu. Kadın uyuyordu, düzenli bir biçimde usul usul nefes alarak, mutlu, dudakları aralanmış.

Petersburg 1929

Taşkın

Zamyatin'in yayımlanmış son eseri. "Sıradan bir kadın"ın gözünden, "sıradan" bir yaşantının taşıdığı müthiş gerilim yükü... Bir su baskınının o "sıradanlığın" içinden bir "taşkın"ın patlamasına vesile olusu... Tahammülden isyana o şaşırtıcı kısalıktaki yolun hikayesi.

